

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

צו - הגדול

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת צו - שבת הגדול

- א על מוקדה - אמונה בלחם ואש קודש.....
- א משנבנם ניסן מרכים באמונה - זמן אמונה לבל.....
- ב השתדלו - לפי רוב האמונה בן מיעוט ההשתדלות.....
- ד ימים מבורכים - גדולת ימי חודש ניסן.....
- ד שבת הגדול - טעמים לקריאת שם זה.....
- ו אמרתי בשלוי - ביעור חמץ בשלזות הנפש ללא בעם.....
- ח בל דצריך ייתי וייבול - צדקה וחסד בימים אלו.....
- ח שיאור שהכסיפו פניו - רמזי החמץ בבין אדם לחברו.....
- ט המשהו חמץ - מרמוז על היצר השוכן בקרבנו.....
- י בודק עד מקום שידו מגעת - אין הקב"ה בא במרוניא עם בריותיו.....
- יב קרבן תודה - תודאה לה' על חסדיו ונפלאותיו שבכל יום עמנו.....
- יג חסד ומשפט אשירה - ע"י ההודאה תתגלגל עליו מידת החסד.....

פרשת צו - שבת הגדול

על מוקדה - אמונה בלהט ואש קודש

בפרשתן (ו ב-1), 'זאת תורת העולה הוא העולה על מוקדה על המזבח... אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה', והנה בספר תורה נכתבה האות מ"ם שבתית מוקדה קטנה יותר משאר האותיות, ואילו בפסוק 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך' (דברים יח יג) איכא תי"ו רבתי, וביאר הר"ק מקאצק זי"ע, שבנוגע לאש ההתלהבות בעבודת ה' בינו לבין קונו על האדם להסתיר את האש (הרמוזה בתיבת 'מוקדה'), ורק 'מעט מזעיר' יראה חוצה'. משא"כ בעניני תמימות ואמונה, עליו להרבות בהם עד שיפרצו חוצה, ויהא מכריז כלפי חוץ בתי"ו רבתי כי ה' הוא האלוקים, להתוודע ולהיגלות כי הוא מלך על כל הארץ.

לאידך גיסא, עלינו לדעת (בפרט בדורות הללו) כי ע"י התלהבותו באש קודש הבאה מכלל אמונתו בה' ישרוף את כל המפריעים והמניעות הסובבים אותו - ובכלל זה את כל השטויות אשר הוא שקוע בהם לרוב הבלבול בריצה אחר הפרנסה או שאר עניינים - כל חד בדיליה. וכך איתא ב'שפת אמת' בפרשתן (תרל"ג בד"ה ברש"י) וז"ל. כי יש הבערה ושללבת העולה

מאליה בלב האדם - על ידי התעוררות נפשו, בראותו גודל חסדי ה' יתברך שעושה עם כל איש ישראל בכל רגע ורגע בכל העניינים... ועל ידי התעוררות אהבה אמיתית נשרף כל מחשבות והבלים. כי באמת עצה היעוצה לדחות מחשבות רעות הוא רק זה, להיות התלהבות תמיד בחשק ורצון לעבודתו יתברך ממילא נתבטלו כל ההבלים, וזה עבודת האדם תמיד כל היום והלילה. עכ"ל*.

משנכנס ניסן מרבים באמונה - זמן אמונה לכל

בה אמר הר"ק רבי מנחם נחום מבאיאן טשערנאוויץ זי"ע ('תפארת מנחם' ר"ח ניסן תרצ"ה), כי אמרו חז"ל (תענית כט). משנכנס אדר מרבין בשמחה, וכשם שבחודש אדר מרבים בשמחה כך משנכנס ניסן מרבין באמונה* (וטעם הדבר) כי בניסן נגאלו - בזכות האמונה, ובניסן עתידין להגאל - בזכות האמונה (ילקו"ש ח"ב רמז תקי"ט), וכמו שנאמר (מיכה ז טו) 'כימי צאתכם מארץ מצרים אראנו נפלאות'. נמצא שהזמן מוכן מוכשר לכך.

רווח והצלה יעמוד למאמינים, כי ע"י האמונה רואה האדם ה' ואת ידו המכוונת אותו להיכן ומה יהיה מצבו בכל רגע ורגע, ואור לו בכל עת ומצב,

א. משל למלך שאיווה לבנות לעצמו 'ארמון המלוכה' ברוב פאר והדר באמצע יער עבות, קם ושכר פועלים שהחלו בכריתת עצי היער, עבר שם חכם אחד וראה את עבודתם הקשה, הלך אל המלך ואמר לו, אדוני המלך, גם אם יכרתו עבדך את עצי היער יומם ולילה - יכלה הזמן והם לא יכלו, לרוב העצים אשר ביער, אך אם אתה לו שמעני - איעצך עצה טובה, הבער את עצי היער ואתן ספורות יהפוך כל היער למאכולת אש, ויהא בידך מקום נקי, פנוי וראוי לבניית הארמון. כך נמי לענין עבודת ה', אם יעבוד האדם לתקן מידה פלונית ומידה אלמונית, פעמים שיכלה הזמן והם לא יכלו, עצתו - להבעיר בלבו את התורה והעבודה, שלהבת אש לבורא יתב"ש, וממילא ישרפו כל השטותים, ברוחניות ובגשמיות.

ב. כתב הנצי"ב ב'העמק דבר' (שמות יג ד) על הפסוק 'היום אתם יוצאים בחודש האביב' - שאין צריך להרבות בחודש ניסן בפעולות להשרשת האמונה, אלא 'די בהכנה מועטת', ובזה מבאר הטעם שנזכר כאן 'חודש האביב', שכשם שזמן זה מסוגל לזריעה הרבה יותר מבשאר חדשים, כך גם האמונה נקלטת בלב ביותר עתה בימי אלו.

ג. הגה"ק ה'חיד"א' זי"ע מבאר את המנהג להוסיף בליל הסדר כוס חמישי על ה'ארבע כוסות' ובשם יקרא 'כוס של אליהו', וגם מדוע אין שותים אותו כשאר ד' הכוסות, ומקדים להביא את דברי חז"ל (בסדר עולם רב פ"ג), כי אף שעל פי גזירת עליון היה על אבותינו להיות משועבדים במצרים ארבע מאות ושלשים שנים, אך השעבוד בפועל היה רק פ"ו שנים - מלידתה של מרים (וזה לשון המדרש 'משמת לוי עד שיצאו ישראל ממצרים מאה ושש עשרה שנה, אין שעבוד יתר עליו ולא פחות מפ"ו שנים כשנותיה של מרים שנקראת על שם המרידות'), עוד מקדים להביא את דבריו של רבינו ניסים גאון (ספר המעשיות לרבינו ניסים גאון - מובא בספר 'ילקוט ספורים' [שיו"ל בשנת תרנ"ט בווארשא] בפרשת וירא) המביא מדרש חז"ל שרבי יהושע בן לוי התענה שיהא לו 'גילוי אליהו', נענו לו מן השמים ונתגלה אליו אליהו פנים בפנים, ושאלו, מה רצונך, אמר לו רבי יהושע שברצונו להתלוות אליו, אמר לו אליהו, אך בתנאי אחד אסכים לכך - שלא תשאלני דבר אף אם תראה בהנהגתי דברים משונים ותמוהים שאין דעת האדם סובלתן כי אם תשאלני אהיה מוכרח להיפרד ממך, והבטיח לו רבי יהושע על כך. כאשר יצאו לדרכם היה מלונם תחילה בבית עניים אשר קיימו בהם 'הכנסת אורחים' כדת וכנכון, וסיפקו להם כל צרכיהם ביד נדיבה כפי אשר השיגה ידם, ויהי ממחרת בעת עזבם את הבית, שמע רבי יהושע בן לוי את אליהו התשבי מעתיר בתפילה לבורא העולם שפרתם היחידה של המארחים תמות, גברה מאד

באר הפרשה - צו - שבת הגדול

ואף בימי החושך הרי הוא שמח וטוב לב, בידעו השתדלו - לפי רוב האמונה כן מיעוט ההשתדלות שבאמת הכל אורה, ואין כאן אלא כיסוי העומף ומכסה בפרשתן (ו י), 'לא תאפה חמץ', וכן כתיב בפרשת יקרא (ב יא) 'כי כל שאור וכל דבש לא את האור'.

פליאתו של רבי יהושע בן לוי מדוע ישיב להם 'רעה תחת טובה', ולא יכול היה לעצור ברוחו ושאל את אליהו הנביא לפרשו של דבר, ענה לו אליהו וכי לא התניתי עמך תנאי קודם למעשה שלא תחקור להבין את הנהגתי... ויהי ממחרת ויבואו לביתו של כלי וקמצן אשר לא כיבדו כלל, ואך בקושי הניח להם להיכנס אל ביתו וילינו בביתו בלא אכילה ושתייה, באותו זמן נפל כותל בבית העשיר, ויהי בבוקר ראה רבי יהושע שאליהו הנביא מעתיר בתפילתו שהכותל הרעוע אשר בבית זה ייבנה מעצמו, ובזה נוספה לו פליאה על פליאתו, אך מכיוון שכבר הבטיח, שוב לא שאל את אליהו הנביא על מעשיו התמוהים. לאחר מכן נסעו ובאו לאחת העיירות, ונכנסו לבית הכנסת דשם, נהגו אנשי העיר שלא כהוגן ולא נהגו בהם כבוד כלל, בלכתם משם בירכם אליהו שכל אחד ואחד מהם יהיה ראש ומנהיג, ושוב כלא רבי יהושע את תמיהתו הרבה עד מאד ולא שאלו מדוע יברכם בעד הנהגתם הנלוזה, משם נסעו ויחנו באחת העיירות, אנשי המקום קיימו בהם 'הכנסת אורחים' כראוי וכיאות, בירכם התשבי שלא יהיה להם כי אם ראש אחד, ויהי כראות רבי יהושע כל זאת לא עצר יותר בנפשו וגמר אומר לוותר על ההליכה עם אליהו הנביא ובלבד שיתגלו לו פשרן וסתרן של דברים. ענהו אליהו הנביא וביאר לו דבר דבר לאשורו - באותה שעה בה שהינו אצל אותם עניים (הראשונים) ראיתי שבשמים ממעל גזרו מיתה רח"ל על בעלת הבית, ומכיוון שרציתי להיטיב להם על שנהגו בנו כבוד בהכנסת אורחים התחננתי לאבינו שבשמים שיקח את פרתם כפדיון נפש עבור נפש האשה. אמנם המארח השני שלא קיבל אותנו כראוי, ראיתי שאוצר גדול טמון מתחת הכותל ואם יבנה בעצמו את הגדר יגלה את האוצר ויתעשר, לכך התפללתי שלא יפול הכותל וכך לא ימצא את אלו המעות לעולמים. כשהיינו בעיירה בה לא קיבלו אותנו כראוי ברכתי אותם שכל אחד מהם יהיה לראש, כי במקום שרבים המושלים הרי 'איש את רעהו חיים בלעו', וממש מהאי טעמא ברכתי את בני העיר שכיבדונו כדבעי - שיהיה להם אך ורק ראש אחד כי על ידי זה יזכו לאהבה ואחוה שלום ורעות.

ממעשה זה מלמדנו החיד"א מוסר השכל, שאין לאדם למדוד ה'טובה' לפי ראות עיניו - עיני בשר, אלא עליו לבחון הכל בעין האמונה, כי פעמים ונראה לאדם שקרהו אסון כמיתת פרתו היחידה שממנה כל פרנסתו, והוא צועק ובוכה באשר שאינו מבין על מה עשה לו ה' ככה, בו בזמן שבזכות זה נפדה אחד מבני ביתו ממוות לחיים.

עתה נחזור לענין הד' כוסות, דהנה כו"ס עולה למספר פ"ו (86), וגזירת ברית בין הבתרים הייתה שיהיו בני ישראל ארבע מאות ושלושים שנים במצרים, ואם תחלק מספר ת"ל (430) לפ"ו (86) יעלו בידך ה' חלקים, והרי ד' חלקים הראשונים (ד' חלקים של 86 שנה כל חלק) לא היו בני ישראל משועבדים בפועל, ורק בפ"ו האחרונים היה עליהם קושי השעבוד כאמור [והיינו ש"כו"ס' (מספר פ"ו שנים) החמישי הוא כנגד פ"ו האחרונים שעבדו בהם בפרך]. לכן שותים את ד' הכוסות להודות על חרותנו ופדות נפשנו מאותם ארבעה פ"ו הראשונים, בהם עדיין לא חל השעבוד על עם בני ישראל (וכן כתב בתורת חיים' חולין צא.), ומוסיף החיד"א שמהאי טעמא אין 'טועמים' את הכוס החמישי, דהרי בא לרמוז על החלק החמישי - פ"ו שנים האחרונים שבהם נאנחו בני ישראל מן העבודה, ובא לומר שלעולם לא נדע סיבתם ו'טעמם' של פ"ו שנים אלו, כי מי יודע כמה טובה לאין ערוך טומן הצער בחובו. על שם כך הוא נקרא כוס זה 'כוס של אליהו' כי הוא אשר אילפנו בינה במעשה דרבי יהושע בן לוי להבין ולהשכיל שאין האמת כפי הנראה לעיניים, אלא כפי הקושי והיסורים דכמה שיקשה הדבר יותר כך הדבר מצמיח ישועה ורחמים בכפליים.

ד. זאת אפשר ללמוד גם מעניין ה'יחץ', שחוצים את המצה האמצעית, ואת החלק הגדול מבין שתי החלקים מוציאים מה'קערה' ומצפינים אותה, מעתה יש מקום לאותה 'מחצית' להתלונן 'מה נשתנה' חלקי משאר חברותי, מדוע יגרע חלקי שלא להיות בשולחן ה'סדר' כמו ידידי המצות השוכנים אחר כבוד ב'קערה' שלפני בעל הבית.. אבל האמת, שכעבור זמן יתברר שמחצית מצה זו היא ה'חשובה מכולם', ומה שסילקה מעל השולחן אינו אלא לפי רוב חשיבותה וגדולתה, שמצניעים אותה לאפיקומן, ולא עוד שכל המחזיק בה יקבל בעדה מתנות... כך, כאשר נדמה לאדם כי נגרע חלקו, אזי יקיים בעצמו חבי כמעט רגע וסופו של דבר יריקו עליו כל מיני שפע ומתנות טובות.

עוד יש להתבונן מדוע כשהתינוקות מחטפים וגונבים את האפיקומן אין בעל הסדר בוכה ומתאונן כדרך כל 'נגנב' הבוכה בשאר גניבות... אלא שכמה טעמים בדבר, א. יודע הוא שכך הוא סדרו של לילה, ב. ברי לו שעתידים להחזיר לו את 'הגניבה', ולא עוד אלא שיקבלו על כך מתנות גדולות, איש כמתנת ידו כברכת ה'.

וללמדנו פרק בהלכות אמונה לכל השנה בכל מיני גניבות והיזקות אשר יבואו על האדם, שאם יתבונן בהם וישרישם בעצמו שוב לא 'יבכה' ויתלונן. א. כי כך נקבע מלמעלה, ולא 'פלונ' גנב אלא הוא שליח ההשגחה העליונה. ב. ועוד עתיד הקב"ה להחזיר לו כמו שנגנב ואף יקבל ע"כ שכר הרבה על שקיבל את הדין באהבה.

ה. פעם נשאל המשגיח הגה"ח רבי גד'ל אייזנער זצ"ל היאך עמדו לו כוחותיו לעמוד בעוז, לעבור את כל מוראות ותלאות ה'מלחמה', ועל כולנה בעת שהכביד באחרונה כשאביד את בתו היחידה תחת ציפורנם של הרשעים הארורים. באותה שעה עמד על גבי השולחן בקבוק, הוריד ר' גד'ל את הפקק שמעל הבקבוק וטמנה בין אצבעותיו, ואז אמר לאברך, אמור נא לי - היכן נמצא הפקק של בקבוק זה, אמר לו האברך הריהו מסתתר תחת אצבעות ידיך. הוסיף ר' גד'ל ושאל, אם ייכנס כעת אדם מבחוץ ויחפש את הפקק האם ימצאו, ענהו האברך בלאו. ואם יודע לו שהפקק נמצא בין קפלי אצבעותי האם ימשיך ויחפש. שוב ענהו האברך

באר הפרשה - צו - שבת הגדול

ג

תקטירו ממנו אישה לה", כתב הנצי"ב בהעמק דבר (ויקרא נ יא) לבאר טעם איסור הקרבת 'חמין' וכל שאור בבית המקדש, כי השאור נעשה כהוספה על הבריאה - ע"י מעשי בני אדם, וז"ל, (ומכיוון) ששאור הוא אמצעי להוסיף על הבריאה מהבורא ית' על ידי תחבולות בני אדם, משום הכי הזהיר עליו הכתוב בבית המקדש. ללמדנו, דכל המתקרב יותר לה' ראוי למעט יותר בתחבולות אנוש'. ועיי' מה שכתבתי (שמות יג ג) דמשום

בלאו, כי אם הוא יודע שהפקק מסתתר בינות האצבעות מה לו עוד לחפש הרי הוא כבר נמצא. נענה לו רבי גדל - כיוצא בו ממש עברתי את ימי המלחמה - בידיעה ברורה שבתוך ההסתרה הגדולה - 'אכן אתה קל מסתתר', והנה ה' נמצא עמדי ושומר עלי, ומאחר שידעתי שהוא נמצא לידי (אף שמתחבא הוא תחת כל אלו הצרות) עדיין הוא נמצא, ומה לי לחפש אחריו.

מעשה ב'מלמד' בן דורנו, שיצא ביום מן הימים ב'ערבי פסחים' מתוך כיתתו באמצע השיעור, התקשר לבני ביתו ושאלם האם כבר השליכו את ה'בגדים' הישנים מהבית אל האשפה ברחובה של עיר, ומשנענה שאכן השליכו לאשפה, שאל שוב, האם יש אפשרות להחזירם מאשפתות, ויאמרו לו בני הבית כי כבר הלכו להם אוספי האשפה ואי אפשר לחזר אחר הבגדים, כשמוע המלמד כי כן שב אל תלמידיו והמשיך באמירת השיעור כאילו לא היה. לאחר השיעור פגע בו המנהל ושאלו מדוע יצא בעיצומו של שיעור לדבר עם בני ביתו דברים של מה בכך - לברר אודות ה'בגדים' אם השליכום לאשפה אם לאו. ויען המלמד ויאמר, הנה עומד אני לקראת נישואי אחד מצאצאי ומכיוון שלרש אין כל - על כן לווייתי סכום אדיר מגמ"ח לצרכי החתונה, והנחתיו למשמרת באחד מכיסי בגדי הישנים - במקום שאין היד שולטת בו, היום באמצע השיעור נזכרתי שאמרו לי ב"ב שהיום ייזרקו כל ה'שמאטעס' לאשפה, לכן יצאתי מיד לבקשם שיוציאו את המעות מכיסי הבגד...

נתפעם המנהל ושאל את המלמד, ואיככה היה בכך שלוות הנפש וכח הסבל לסבול את הבשורה הקשה על איבוד הדמים, ולחזור מיד לפני התלמידים להמשיך ה'שיעור' כאילו לא אירע דבר, ענה המלמד, הנה אנכי מתלמידיו של המשגיח הגה"צ רבי גדל אייזנער זצוק"ל והוא השריש בנו, 'עיקר ירידת האדם לעולם הזה הוא למען יעמוד בנסיון ברגעים הקשים הללו' - בכדי שיתחזק אז באמונה שהכל הוא בהשגחתו העליונה של הקב"ה, ואם לא עבור רגעים הללו לשם מה ירדנו לעולם הזה.

מענין לענין. שמעתי מאחד מגדולי הדור, ששמע ממי ששמע מהגה"ח רבי מענדיל פוטערפאס זצ"ל, וכך הוה מעשה, באחד מימי שהותו במדינת סיביר מאחורי סוגר ובריח, ניגש אליו אחד מהאסירים היהודים, ו'הזכיר' את עצמו בבקשת 'ברכה' - היות שהיום לעת ערב זמן בריחה הוא לו מהמקום הזה, על כן הוא מבקש ברכתו שיצליח ה' דרכו, ויצילו מכל צרה וצוקה.

ר' מענדל הביט בו כמי שהשתבשה דעתו עליו, ותמה בפניו, וכי איך תעלה על דעתך להימלט מהמקום הזה... והרי כאן דלתיים ובריח, חומות גבוהות ובצורות, 'גדר תיל' (barbed wires) וכל מיני שמירות ע"י שומרים חמושים וכלבים, וכל נסיון להימלט ממקום זה אינו 'ספק' פיקוח נפש, אלא פקוח נפש וודאי, ענה לו היהודי, זה זמן ארוך מאד ששמתי אל לבי וראיתי שבכל יום ויום בשעות הערב ישנם כ-30 רגעים (שניות) שאין שמירה וחיילים מסביב למחנה, כי בשעה זו מחליפים החיילים את משמרתם, ובין משמרת לשניה אין חיילים נצבים על עמדם. וכבר זמן רב שהנני קודח נקבים נקבים בקיר החומה בצורה של עיגול סחור סחור, כל יום מעט מעט, ובלילה הבעל"ט הנני עומד לכלות את כל המלאכה, אז לא יירש מעמי רק לדחוף מעט באמצע העיגול, וממילא יפתח חלל קטן ומשם אמלט מהמקום הנורא הזה...

ויהי בערב, מיהר ר' מענדל לאותו מקום, לראות היצלח ה' דרכו, ואכן, לעיני נגלה המחזה הגדול, שבשעה היעודה בועט האיש ב'עיגול' ונפתח בפניו חלל ריק בחומה, והוא יוצא דרכו ל'אוויר העולם' והחל בורח כל עוד נשמתו באפו, לפתע... יצאו והגיוחו מן הצד שני כלבים ענקיים שמראיהם נורא ואיום, והתחילו לדלוק אחריו כדי לתפסו, והנה רואה ר'מענדל, איך שהיהודי מוציא מכיסו תוך כדי ריצתו (ככלות כוחותיו) שתי חתיכות בשר שמן, והוא זורקם בחזקה לאחוריו, מה עשו הכלבים, שכחו שיש 'בורח' סורר לפניהם, ולא ראו לנגד עיניהם אלא 'בשר', עזבו הכל ופנו לסעוד סעודתם.

השומר (החדש) שראה מרחוק את כל אשר נעשה נהנה לראות שהכלבים פועלים פעולתם כראוי, אבל, בראותו שהיהודי זורק בשר והכלבים עוצרים ממרדפם, עלה עשן באפו, הוציא את כלי זיינו (נשקו) וירה בכלבים למיתה, ר' מענדל תמה והשתומם מאוד מאוד, וכי מה ראה השומר להעניש את הכלבים... ועוד, הרי עונש גדול יותר הוא ל'בעל הכלב' מלכלב עצמו, שהרי הוא מפסיד את כלבו... אחר זמן, כשמצא ר' מענדל 'עת רצון' לפני השומר, הביע את תמיהתו בפניו, ושאלו על מעשיו, ענה לו השומר, שמע נא, הננו משקייעים בכלבים אלו השקעה מרובה, חודשים ארוכים הננו מוציאים עליהם הוצאת הון עתק, וכוחות מרובים כדי לאלפם, עד שמעמידים אותם על משמרתם.. וכי על מה משקייעים בהם כ"כ הרבה מעות, זמן, כוחות הנפש והגוף, הלא דבר הוא - כדי שאם יקרה מקרה כזה של בריחה יעמדו כלבים הללו על משמרתם וילחמו בעדנו, אבל אם בבוא העת שלזה הם נועדו, תפסם 'בולמוס' של בשר, ואינם ממלאים את תפקידם, מה תועלת וצורך יש לנו בהם, על כן הרגתי אותם על אתר.

מרגלא בפומיה דר' מענדל לספר עובדא זו בכל עת, בדמעות על לחיו, באמרו, האדם יורד להאי עלמא כדי לעבוד את בוראו, ולעמוד בנסיונות שמנסים אותו בכל עת מן השמים, אם ברגעים הללו תפסו בולמוס של בשר והוא שוכח מתפקידו ופונה לעסקיו או שאר שטויות והנאות עולם הזה, ואינו עומד בגבורתו לעמוד על משמרתו במלחמת היצר... מה תועלת יש... והוסיף ר' מענדל בלשונו 'הונט וואס דו ביסט... וואס טויגסטו אויף דער וועלט'...

ו. מספרים על יהודי אחד שלפרנסתו עסק כ'מנקה' ברחובה של עיר, ובקושי הרוויח פחות מכדי לחמו הדל. יומא חדא בקומו משנתו, סיפר בשמחה וצהלה לבני ביתו, חלום חלמתי כי ישועתנו קרובה לבוא, כי ראיתי בחלום שבקרוב אהפוך להיות גביר

באר הפרשה - צו - שבת הגדול

זה לדורות, ולפי טהרת הלב ויחוד המעשה שבימים אלו זוכין אח"כ להארה אלוקית בימי הפסח.

וזה לשון הרה"ק ה'הידושי הרי"ם זי"ע (ליקוטי הרי"ם ניסן) החדוש הזה שמו הוא למעלה מהשבוע (ניסן מלשון ניסים) ובודאי פועל שיוכל כל אחד לפעול בעצמו להוציא עצמו מזה שמובע בטבע.

שבת הגדול - טעמים לקריאת שם זה

הנה נס גדול נעשה לבני ישראל בשבת זו, כדאיתא ב'סדר עולם' (פרק ה) שט"ו ניסן, יום שיצאו בני ישראל ממצרים, היה ביום חמישי בשבת, נמצא שעשירי לחדש - שלקחו אז 'שה לבית' היה ביום השבת, ונעשה להם נס כפי שהביא הטור (או"ח סימן תל) בשם המדרש 'ולקחו להם כל אחד שה לפסחו, וקשר אותו בכרעי מטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם, והשיבו לשחטו לשם פסח במצות ה' עלינו, והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן, ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול' (ועי' תוס' שבת פז: ד"ה ואותו)².

הבי הזהיר הכתוב על החמץ בפסח משום שאז זמן השרשת אמנה בלב ישראל, אכן במקום הקרבה לפני ה' אוהרה תמידית היא. עכ"ל.

ימים מבורכים - גדולת ימי חודש ניסן

בה אמר המגיד אמר לה' בית יוסף' (פרשת אמור), וז"ל, 'והנה עתך עת דודים' (יחזקאל מז ח), אלו הימים הקדושים של חודש ניסן³.

הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (ויקרא תרע"א בסופו) מבאר שימים אלו שבין א' ניסן עד 'בעשור לחדש' הם ממש כ'עשרת ימי תשובה', וז"ל, יש להבין למה הקדים לאמור להם מצות הפסח בר"ח מאחר שמקחו בעשור, ובמכילתא שדוקא בעשור ולא קודם, והביקור ה' אחר הלכיתה דוקא ולמה הקדים כ"ב. אך י"ל דעשרה ימים אלו הם כנגד עשרת ימי תשובה, וכמו ששם... כמו"כ עשרה ימים אלו, שהרי נאמר 'משכו ידיכם מע"ז, ובכלל ע"ז הם כל הרצונות שלא לה' המה... זה ה' עבודתם בעשרה ימים אלו, וכן נשאר

אדיר כראטשילד. שמחו בני הבית ואמרו, בחסדי שמים יהא בידינו לשלם כעת את כל חובותינו. גער בהם בעל הבית ואמר, לא היו דברי על מעט מעות, אלא שאהפוך להיות גביר אדיר יותר מראטשילד, כי בנוסף לעשירות כראטשילד עוד יהיה לי בכל חודש את סכום המעות שהנני מרוויח מעבודתי כמנקה הרחובות.

ולדין, המדמה בנפשו כי על ידי עבודתו והשתדלותו הוא מסייע לחי העולמים, הריהו דומה לאותו שוטה שדימה בנפשו שפרוטותיו הזעומות מוסיפים איזה דבר להון התועפות של ראטשילד.

ז. אגב אורחא, החינוך (מצוה קיז) מבאר האיסור להביא 'שאור' אשה לה, וז"ל, על כן בהרחיק החמץ שהוא נעשה בשהיה גדולה מקרבנו, יקח דמיון לקנות מדת הזריזות והקלות והמהירות במעשה השם ב"ה, וכמו שאמרו זכרונם לברכה (אבות ה כ) הוי קל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות וכו'.

ח. הנה על זה החדש נאמר (בפייט לשבת החדש) שהוא 'חודש אשר ישועות בו מקיפות', וביארו (עיי' 'ארץ צבי' להגה"ק מקו"ג'גלוב, פסח מועדים עמוד סג), מקיפות היינו 'הקפה' סביב הדבר [ארום און ארום], וכלומר שאף הדרך הסובבת את הישועה הנצרכת תבוא על מקומה בנקל ובניחותא, בשלום ובשלווה, כל הסובבים והמקיפים הנצרכים לדבר הישועה יבואו לו בנקל... כי רבים הם המתייסרים מרה בבואם לזכות בזש"ק, גם פעמים שהאדם נצרך לטרוח טירחא מרובה סביב פרנסתו, או קושי רב עד שהוא זוכה לראות קורטוב נחת דקדושה מיו"ח, ובחודש זה הישועות מקיפות - כל אלו ה'מקיפין' ג"כ יבואו לידי ישועתם וטובתם בתכלית.

ט. אגב גררא, ידוע מאמר העולם ליתן טעם לשבח מדוע נקראת שבת זו 'שבת הגדול', כי מדרך העולם שאין סועדים בשבת זו את סעודות השבת במקום שרגילים לאכול שם מדי שבת בשבתו, כי כבר הכינו את המקום לכבוד פסח ופינו משם את כל החמץ, והיינו שהשבת מוותרת משלה עבור הפסח, ואין לך גדול כמי שמוותר משל עצמו לרעהו, והיא גופא הכנה דרבה לקראת חג הפסח.

ואכן, בזכות ה'חסד' יצאנו ממצרים, כלשון הגה"ק ה'חפץ חיים' (אהבת חסד ח"ב פ"ה, בהערה) ויקויים עלינו מה שאמר הכתוב (הושע ב כא) 'וארשתך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים'. ואמרו חז"ל, שאומר הקב"ה ומה אלו, שהן בעצמן צריכין חסד, עושין חסד אלו עם אלו, אני, שאני מלא חסד ורחמים, עאכו"כ שאני צריך לגמול חסד עם בריותי. ונראה לי, שזהו מה דאיתא בתנא דבי אליהו (רבה סוף פכ"ג) כשהיו ישראל במצרים, נתקצו כלם וישבו יחד, וכתרו ברית יחד, שיעשו גמילות חסדים זה עם זה, וישמרו בלבבם ברית אברהם יצחק ויעקב, ולעבוד את אביהן שבשמים לבדו, ושלא יניחו לשון בית יעקב אביהן, ושלא ילמדו לשון מצרים וכו', עיי"ש מה היה הכריתות ברית לגמילות חסדים, אלא הענין כך הוא, כי הם, כשראו שאין שום עצה להינצל מגזרותיו של פרעה, והשעבוד הולך ומתגבר יום יום, מה עשו נתקצו באגודה אחת וטכסו עצה מה לעשות לזה. והסכימו ביניהם, שילכו בדרך ה' לבדו, ולא ישנו את שמם ולשונם. גם כרתו ברית יחד לגמול חסד זה עם זה, שעיי"ז יתעורר למעלה חסד של השם יתברך עליהם,

באר הפרשה - צו - שבת הגדול

ה

וממילא יבטלו לבסוף גזירותיו של פרעה. ובאמת כן היה לבסוף, שדבר זה היה הסיבה לגאולה, כדכתיב (שמות טו יג) 'נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעזך'. ואיתא בפסיקתא (הובא בילקוט בשלח רמז רנא) נחית בחסדך זו גמילות חסד... עיי"ז עם זו גאלת'.

וכך רמזו צדיקים במה שאמרה תורה בראשית דבר כשדיבר הקב"ה עם משה רבינו (שמות ו ה) 'וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל', וביארו צדיקים אומרו וגם - כי כך היא הנהגתו של בורא עולם, כאשר ישמע איש את צעקת רעהו ויתמלא רחמים עליו לעמוד לימינו להסיר ממנו כל צער ומכאוב, ישמע גם ה' לקול נאקתו ויפקדהו בדבר ישועה ורחמים.

זה הכלל, כל המיטיב עם רעהו סופו שמגלגל על עצמו בזה טובה וברכה, פעמים יראהו ה' ככה, ופעמים עליו להאמין שכן הוא. שמענו נא למעשה נורא שאירע לפני כשבוע - ביום שלישי פר' ויקרא תשע"ח, באחת משכונותיה של עיה"ק ירושלים, מתפרנסת אשה מהחזקת תינוקות בבית (מטפלת, בייבי סיטער) בכל יום מבוקר ועד צהריים, לאחרונה הכניסה לביתה אשה מבוגרת אשר מחמת כמה וכמה הרפתקאי דעדה עלה (צרות שונות משונות, ואין כאן מקומו) היא שבורת לב ומחוסרת עבודה ותעסוקה, מטפלת זה הכניסה אותה ל'עבודתה' - כביכול, שתעזור לה בעבודת שמירת התינוקות ואף היא משלמת לה כדין התשלומים, אף שבפועל אין לה ממנה כל הנאה רק עול ושעבוד 'לשמור' גם עליה...

באותו יום שלישי האמור, פנתה המטפלת ל'עוזרת' וביקשה ממנה, זה לי כמה שעות שלא ראיתי תינוקת פלונית, עשי עמי אות טובה והביאי אותה אלי מתוך עגלתה, העוזרת שכאמור לא כל כך... טעתה, והביאה לפני בעלת הבית תינוקת אחרת, וכאן נתגלה 'תוקפו של נס', כי אותה תינוקת שהובאה בטעות כבר נשתנה צבע פניה, והיה ניכר כי איבדה את נשימתה זה זמן... ואילולא הביאה אותה העוזרת הייתה מחזרת נשמת ליוצרה באלו הרגעים...

הרי לך, כי מעשה חסד זה הציל את התינוקת ממות לחיים, ולא עוד אלא שאת עצמה הצילה, כידוע, שאילו היה קורה ח"ו 'פטירה' בביתה, הייתה המטפלת נלקחת לחקירות וכו', ואת עבודתה ופרנסתה הייתה מאבדת לגמרי, נמצא שמתחילה היה נראה שהמטפלת מטיבה עם האשה ומתוך רחמנות היא מסייעת לה, ולמעשה נתברר, שאדרבה, היא עזרה לה והצילה אותה...

עוד מעשה נורא שמעתי מאברך חשוב שליט"א, שבנו נעשה 'בר מצוה' ונכנס לעול תו"מ ביום ט"ו שבט בשנה זו, בהגיע העת והזמן להזמין פרשיות לתפילין של בנו שיחי' שאל האברך את רבו 'איה הסופר' שיכתוב אותם, מחמת כמה סיבות התעכבה תשובת הרבי, ורק בתחילת חשון ענהו שיפנה לסופר מומחה מפורסם, אבל בבואו לפני הסופר ושטח בקשתו עיין הסופר ב'לוח הזמנים' שלו, וגילה שלפי התור יהיו פרשיות מוכנים רק בסוף חודש שבט - כשבוע לאחר יום הבר מצוה, האברך לא ידע את נפשו, וכי יהלך בנו כשבוע ימים כ'קרקפתא דלא מנח תפילין'... גם לא אבה לה'חנכו במצוות' תפילין עם תפילין מגמ"ח. אינה הקב"ה לידו את ידידו שסיפר לו לפי תומו שהוא עומד לערך בר מצווה בעוד כמחצית השנה (ויותר), וב"ה שפרשיותיו שהוזמין אצל אותו הסופר (שדחאו בשבוע) כבר שוכנים אחר כבוד בביתו. מיד השיח מיודעינו את לבו כי נתקע בלי פרשיותיו לבנו, ואחר בקשת מחילה העז לבקש מידידו שיתן לו פרשיותיו אשר בביתו, ובסוף חודש שבט יקבל ממנו פרשיות חדשות, ואעפ"י שהרגשת הלב מתנגדת לעשות 'טובה' מעין זה כידוע (וכדרכם של בני אדם שלא להיפרד מפרשיות שהשקיעו בהם ממנום ודמם) התגבר הלה על רגשותיו והעניקם לו בהלוואה כנגד פרשיותיו שיקבלם בסוף חודש שבט, לקראת שבת שירה נסע האברך לשבות בצל רבו - באותה עיר שאביו דר בה, וב'השגחה' סיפר לו כי הביא עמו את ה'פרשיות' הנודעות לתיתם ל'בתים מאכער' (עושה בתים לתפילין) שיכניס בהם את הפרשיות, ביקש האב לראות את הפרשיות, וכאן נודע הנס הפלא וההצלה... שבאותם הפרשיות שכבר עברו הגהת מגיה מומחה וגם לרבות הגהת מחשב נמצא בהם פסול גמור ונורא, שהיה חסירה בהם תיבה שלימה, כי נכתב בהם 'והיה ישאלך בנך' במקום 'והיה כי ישאלך בנך'.. נמצא שהקב"ה גלגל ושידד כמה וכמה 'השגחות' למען יישאר זה האברך בלי פרשיות וישמע מחברו שכבר יש לו בתים, יביאם לקראת שבת בעודו בבית אביו, ואילו לא היו כל אלו, היה בנו של הידיד מניח תפילין פסולות עד יומו האחרון, רח"ל...

ועל הכל, יש ללמוד כי הוא חשב שהוא מתעלה מעל רגשותיו לתת לו משלו... ולבסוף נתגלה שאדרבה לא היה כאן וויתור משלו לידידו, אלא הציל את עצמו ממכשול נורא והיטיב לעצמו פי כמה וכמה.

לפני כשבועיים בהיותי באת"ק מירון סיפר לי 'בעל המעשה' עובדא נוראה שאירעה עמו (בשבוע שלפניו), זה האברך מחשובי בני הגליל הוא, אחר נישואיו לפני כמה שנים נולד לו בן אחד למזל"ט, ומאז ננעלו בפניו 'מפתח של חיה' ובדרך הטבע לא היה בידו להוליד עוד צאצאים, באחד הימים בבוא האברך לביתו, גילו בני הבית את אזנו כי זה עתה שמעו 'חדשות מרעישות' מאחת מחברותיה שהמתינה זמן רב לזש"ק, עד שקיימה בעצמה סגולה נפלאה - להסיר מלבה כל מיני טינות שיש בו על אחרים ומיד נושעה, ואמרה בלבה אף אנו כמותה - אם נעשה כן בוודאי נושע.

נתיישבו האברך ובני ביתו לערוך 'חשבון נפש' - כי לא ראו שיש בלבם איזה טינה על בריה אחת בעולם (שניהם אנשים נוחים לשמים ולבריות, שמחים בחלקם ומרוצים בכל אשר להם) ובמשך שש שעות תמימות עברו יחד על כל רשימת מכריהם, שכניהם, קרוביהם וידידיהם ולא מצאו במי האשמה, עד שנזכרו כי יש להם איזה טינה נושנת בלב על אביו של האברך (חמיה), כי בעת דודים כשנישאו למזל"ט לוהו מהם סכום כסף אדיר שהיה מוכן לצורך קניית דירה עבורם, ועדיין לא החזיר (ומה שלא נזכרו בזה מיד, כי לרוב מזגם הטוב והנוח אינם 'חיים' תחת טענות הללו, מה גם שזה זמן רב שכבר נתיאשו מהממון, והם מבקרים לעתים תכופות בבית ההורים מבלי להראות שיש להם איזו טענה...), משנתגלה ונתברר הדבר, פעלו השניים בלבם במשך שעה ארוכה והסירו ממנו כל טינה תרעומת וטענה שבלב על אביו של האברך (לא מחלו על הכסף, אבל טינה הסירו, גם התקשרו אליו להודיעו שהם מסירים מלבם כל טינה), ומאותו רגע היו בטוחים בישועתם, לא נאריק... אבל הם נושעו שלא כדרך הטבע בפחות משבוע ימים... הא למדת, עם מי עושה ה'מוותר' והמוחל 'טובה' וחסד, כי יותר טובה וברכה מגיעים אליו מאשר עם זה שהיטיב לו.

באר הפרשה - צו - שבת הגדול

איתא ב'אוהב ישראל' זי"ע נשנבות בקדושת שבת זו (הובא בספרו שם), דהנה מבואר בזה"ק (ה"ב סג): 'מיניה מתברכין כל שיתא יומין, פירוש שכל ימות השבוע יונקים מקדושת השבת שלפניו, אולם כל השבתות כולן יונקות כוחן משבת הגדול ושבת שובה, הרי שכל השבתות של כל השנה גנוזות בגוויה.

אמרת בשלוי - ביעור חמץ בשלוות הנפש ללא כעס

היה הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע מפליג מאד בשבחן של ישראל העמלים לבער ולגרש כל זכר של משהו חמץ, ובקדושתו המליץ שפעולות אלו שוות לתקיעות שופר העולה קשר"ק, כי 'ראשי תיבות' שלהם הוא 'ק'ראצין ש'איערין ר'ייבין ק'ערין' (כולם ענין נקיון הם בשפת האידיש, לשפשא ולכבר את הבית מכל פירור של חמץ) "והמלאכים העולים מהם הם קשר"ק"י וממליצים טוב על ישראל. ונתנו (בוצינא דנהורא, בית אברהם) רמז לכך מן הפסוק (שמות יג ה) 'ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה', שנקיון הבית מן החמץ דומה לעבודתו של כהן גדול ביוהכ"פ - כתיב הכא 'את העבודה הזאת' וכתיב התם (ויקרא מז ג) 'בזאת יבוא אהרן אל הקודש', ללמדנו שקרצוף הבית בחודש הזה דומה לעבודת כה"ג ביום הכיפורים.

ידועה קושיית המפרשים, מדוע מייחסים את הנס ליום השבת, ולא ליום י' ניסן שבו ביום אירע הנס, כשאר מועדים שנקבעו ביום החודש שחלו בהם ולא ביום השבוע. ומבאר הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (ליקוטי נ"ך השמטה לשבת הגדול) דמה שקיימו בני ישראל בי' בניסן - משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצווה, ודיבקו נשמתם בבורא כל עולמים, היה זה בכוחו של יום השבת שהוא יומא דנשמחא (כמבואר בזה"ק ה"ב רה). לכן נקבעה לדורות גאולה זו ביום השבת דהוא יומא דנשמתיין ואז יוצאים מגלות הנפש'.

זה'לבוש' (סימן תל סעיף א) ביאר, שלכן נקראת שבת הגדול כי היא הקדמה לגאולה, שנאמר בה (מלאכי ג כג) 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם'.

הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שש"ק ג קצו) השווה שבת זו ליום כיפור, ודרש מעין גזירה שוה, וז"ל, עשור הזה הוא כמו עשור דיוהכ"פ - שהוא מטהר ומעמיד בחזרה ביושר, לכן נקרא יום הכיפורים 'יומא רבה', כן נמי נקראת השבת 'שבת הגדול' כי היא מזככת ומקדשת את נשמת ישראל מכל פגם ועוון.

י. ב'בית אברהם' (לשבת הגדול ד"ה ענין שבת הגדול) הביא בשם הרה"ק בעל ה'יסוד העבודה' זי"ע טעם לשם שבת 'הגדול', משל למלך רם ונישא שהכין סעודה גדולה לכל אוהביו, וכיון שאין עניות במקום עשירות הכינו העבדים את כל צרכי הסעודה בהרחבה גדולה וכיד המלך, וממילא בתום הסעודה נשאר הרבה מאכלים ומשקאות, באו וסיפרו כן לפני המלך, ויצו המלך לחלק את השיריים לאנשי המדינה, ועדיין נשאר משיירי הסעודה ואין זה מן הכבוד להשליך לאשפה את מאכלי המלך, הורה המלך להאכיל את הפושעים היושבים בבית האסורים ולתת להם לאכול ולשתות [ויש להוסיף עוד, דמן הסתם הוציאו אותם מכלאם והושיבו אותם במקום מכובד כדי לאכול מן הסעודה, דהא אין זה מדרך כבוד לאכול מאכלי המלך בבית האסורים].

והנמשל, למלך מלכי המלכים שלא כלו רחמיו, ולכן יגיע מרחמיו וחסדיו גם אל הפושעים והחוטאים, כדכתיב (תהלים כא יא) 'וסלחת לעוני כי רב הוא', והקשו המפרשים מה הנתינת טעם באומרו 'כי רב הוא', אדרבה אם רבו מעשיו בפשע וסררה מדוע יזכה לסליחה וכפרה, אך להאמור אתי שפיר, דיש לומר שתיבות 'כי רב הוא' קאי על חסדי ה' שהמה מרובים למאד, וכדי שלא ילכו לאיבוד צריך להשתמש בהם אף לחוטאים ופושעים.

ובזה מפרש ה'בית אברהם' דלכן נקראת השבת 'שבת הגדול', כי גדול וקדוש הוא השבת לחסות תחת כנפיו אפילו לפחות שבפחותים, לפושעים ולמורדים - לטהרם ולהכניסם לחג הקדוש.

שמעתי מאחד מחשובי נכדי הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע שזקנו היה חוזר בכל עת על דברי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שלכאורה קשה, וכי מה ייחוסה שלך שבת זו שנקראת 'גדולה', והרי כל שבת ושבת 'גדולה' היא, וכמו שאומרים בברכת 'רצה החליצנו - כי זה יום גדול וקדוש הוא לפניך', אם כן מהי מעלתה של שבת הגדול, אלא, שיום שבת זה הוא הגדול שבגדולים'.

יא. ואל יחשוב כי 'ביטול תורה' יש כאן ואולי עדיף לעסוק בתורה כהכנה דרבה לקראת ליל התקדש החג, שכבר העיד הרה"ק מ'שומרי אמונים' זי"ע שבשנה אחת סגר עצמו בכל ימי ניסן ב'הכנות גדולות' לקראת ליל הסדר, וממילא לא סייע בגופו להכנות הנדרשות, אולם מעולם לא היה לו סדר 'חלש' מבלי השגות מוחין עלאין כאותו ה'סדר'.

יב. ידוע דבר המעשה, שהגבאים של הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע רצו להחליף את השולחנות ולקנות חדשים לפסח, גער בהם הרה"ק ואמר, מה יאמר הרה"ק מבארדיטשוב, וואס וועט דער בארדיטשובר זאגן, תדעו שהרעש והקול העולה משפשוף וגירוד השולחנות עולה למעלה ומבטל כל מיני קטרוגים מלמעלה.

הפסח יש ביד האדם להשיג מדריגת רוח הקודש, אך מדת הכעס מונעת ממנו מעלה נשגבה זו.

בדרך רמז אמר הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע בפסוק (שמות לד יז) 'אלהי מסכה לא תעשה לך', וסמך ליה (פסוק יח) 'את חג המצות תשמור', כי מילתא דשכיחא היא שבאים לידי כעס בעת ההכנות לחג הפסח וכן בחג עצמו, והרי אמרו חז"ל (שבת קה:): כל הכועס כאילו עובד ע"ז, לכן הזהירה תורה שבימים אלו יזהר ביותר שלא לעשות 'אלהי מסכה' זה הכעס^{טו}, אלא בניחותא ורוגע ומתוך שמחה של מצוה ינקח את ביתו מכל משהו חמץ^{טז}.

בפרשת ויקרא (ב יא) 'כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אישה לה', מתאמרא בשם הרה"ק רבי חיים חייקל מאמדורא זי"ע (ונמצא כתוב ב'שערי אמונה' להרה"ק רבי נטע אב"ד קאלביעל משנת תרנ"ט, ועוד ספרים) כי הנה שאור מרמז על גאוה, כי הוא הגורם לעיסה להיות תופחת ועולה, דבש מרמז על הכעס כי סתם

וכה כתב בשו"ת 'מן השמים' (סימן עא) 'והחמירו בהם בכלליהם ובפרטיהם (של איסור חמץ בפסח), וכל המאריך בדקדוקיהן מאריכין לו ימיו ושנותיו'.

ותתלהב נפשו בדברי ה'קב הישר' (פרק ז) בשם ספר 'יסוד יוסף' וז"ל. ויש קבלה בידי, כל שורה שאדם מטריח עצמו לכבוד יו"ט של פסח, והוא עיף ויגע בהטוה, אזי בעסק זה הוא הורג כל המזיקים הנקראים נגעי בני אדם, עכ"ל. והיינו שעל ידי זה מגרש ומבטל כל רע מעל עצמו.

מיהו צריך להשגיח ולזהר מאד שכל עבודת הקודש של נקיון הבית מחמץ תיעשה מתוך שמחה וחדוה ולא חלילה מתוך כעס ועצב^{טז}, רק ישיש וישמח בזכות גדולה זו שנפלה בחלקו לעשות נחת רוח לבורא יתב"ש^{טז} ולבער את הרע מקרבו.

נוראות הובא משמיה הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, שעל ידי ההכנות לחג

יג. בדרך צחות אמרו, דהנה אמרו חז"ל (ר"ה טז). 'למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השטן', ובתוס' (ד"ה כדי) הביא בשם הירושלמי 'כד שמע קל שיפורא זימנא חדא, בהיל ולא בהיל, וכד שמע תניין אמר ודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע, ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטגור', ועל דרך זה ייאמר לענייני לגבי עבודות הנקיון שהם בבחי' 'תשר"ק', שבפעם הראשונה בה 'תוקעים' ומנקים נבהל השטן ועדיין אינו נבהל לגמרי, אכן אם חוזרים ותוקעים - בעת אשר אחד מהתינוקות (או מהגדולים...) הכניס חמץ למקום הבדוק והנקי, וחוזר ומנקה ביישוב הדעת בלא כעס, אזי השטן נבהל לגמרי לנוכח מדרגתו של איש הלזה שכה כובש את יצרו ועושה רצון ה' מתוך שמחה ושלוה.

יד. והנה לאלו המתלוננים על 'קושי השעבוד' בערבי פסחים, יסופר כי פעם נכנס הגה"ח רבי נטע ציינווירט זצוק"ל לביהמ"ד בימים שקודם הפסח, ופתח ואמר לסובביו 'מנהג אבותינו בידינו לעשות יום תפלה ותענית על כל צרה שלא תבוא, וכיוון שנתרגשה צרה לפתחנו - ויערב פסח' שמה, אם כן מן הראוי להכריז על יום תפילה... כמוכן שבדבריו אלו הרגיע את הרוחות הסוערות, והבינו הכל דאדרבה יש לשמוח ולשבח להקב"ה על הזכות שנפלה בחלקנו, ובנים אנחנו לה' אלוקינו וזוכים לעשות רצונו.

וכבר אמרו 'דבר נורא', דלכאורה אינו מובן על מה מקנטר הרשע ומתלונן - 'מה העבודה הזאת לכם', הלא פסח זמן חרותנו הוא, והכל יושבים בהסיבה כבני מלכים, ואין לך תענוג גדול מזה, ומה גרם לרשע למאוס בעת כזאת במצוות ה', הלא מסברא היה נראה יותר להתלונן בשעה שצמים ומתענים ביום הכיפורים, או בשאר קיום המצוות שאין בהן הנאת הגוף, אלא, אחר שהרשע רואה בערב החג איך כולם עומדים ומנקים את הבית בעצבון מתוך 'נערווען' (עצבים), ובמקום לשמוח בקיום מצוות מלך מלכי המלכים מתרגזים ובאים לידי כעס ולכלל טעות, זה גורם לו למאוס בעבודת ה' ויצא שכרם בהפסדם ח"ו.

טו. והעצה היעוצה, שיזכור מה שאמרו (קידושין מא). 'רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו', פירוש שהרי 'כעסו ורוגזו' לא יועילו לו מאומה לשנות את הנעשה, ומה יתן לו ומה יוסיף לו כעסו אשר יכעס, מלבד מה שמזיק לבריאות גופו ונפשו במה שמעלה כעס בלבו.

יש המסבירים את דברי חז"ל (שבת קה:) שהשוו את הכועס לעובד ע"ז, שהרי הע"ז - פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו אף להם ולא יריחון, והעובד אותם אי אפשר שירוויח מהם מאומה, כמו כן הכועס אינו מועיל כלום בכעסו.

טז. ובכל מצב ישמור על יישוב דעתו ולא יאבד עשתונותו, כי אז אין 'שמח וטוב לב' ממנו. מסופר על הגה"צ רבי שמואל שמעלקא מסעליש זצ"ל מגדולי רבני אונגריין, שבשנה אחת כאשר פתחו את הדלת כליל הסדר באמירת 'שפוך חמתך', מצאו את הגוי שקנה כיום אתמול את החמץ מכל בני העיר על ידי המרא דאתרא, ובפנים זועפות טען בתוקף שברצונו לחזור בו מן הקנין, לפליאת הנוכחים הסביר, שבני משפחתו שמעו על דבר המכירה ומורא עלה בלבבם על שנטל על עצמו להתעסק בעיסקה גדולה כל כך, ולפיכך המה לוחצים עליו לבטל את הקנין תיכף ומיד, מששמעו כן בני המשפחה הבינו שהם בצרה גדולה, כי ידעו שלא יצליחו בשום אופן לשנות דעתו של הערל, מיד באו כולם כאחד אל אביהם בפחד ובבהלה וסיפרו לו דברים כהווייתן, הרב לא נתרגש כלל ולא איבד עשתונותו, רק בשלוות נפש יצא אל הגוי שעמד בחוץ והזמין אותו להיכנס הביתה, משהתיישב אצל

באר הפרשה - צו - שבת הגדול

שרצה הרמ"א להקדים, שתחילת דבר ידאגו איש לרעהו, שיהיו לו כל צרכיו בהרחבה^י, ויתן 'מעות חטים' לעניים^ז, ורק לאחמ"ב ידאג האדם לצרכי עצמו שיהא 'אין נופלין על פניהם' - שאף הוא עצמו לא יבוא לידי נפילה.

שיאור שהכסיפו פניו - רמזי החמץ בבין אדם לחברו צדיקי הדורות רמזו שבכלל 'החמץ' שנצטוונו לבערו מן העולם, הוא ה'חמץ' השוכן בלב האדם בפרט בעניינים שבין אדם לחברו, כדברי הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (בסו"ד לשבת הגדול) על המשנה (פסחים מח:): 'איזהו שיאור כל שהכסיפו פניו, כאדם שעמדו שערותיו', וכך נפסק בשו"ע (סימן תנ"ט סעיף ב) 'מצה שהכסיפו פניו הוא חמץ', וכתב המג"א (שם סק"ה) 'אבל העולם אין נזהרים בזה', וכתב הרמז בזה שיש אנשים, שאומרים דברי חידודין לחבריהם ומלבינים פניהם ברבים, ואזל סומקא ואתא חיורא, וזהו 'שהכסיפו פניו' זהו בוודאי חמץ גמור, רצ"ל עצת היצה"ר, ואין העולם נזהרים בזה, כי אומרים מצחק אני, ובודאי מי שרוצה להיות ירא שמים יהיה נזהר מזה החמץ, ולבערו מכל וכל'.

ואכן זה כלל גדול בתורה, שגם בעת שהוא עוסק בחפצי שמים ישגיח מאד בכבוד הזולת שלא לפגוע בכבודו חלילה, 'והעולם אין נזהרין בזה', ואוי

'דבש' דבש דבורים הוא (עיי' נדרים נג. טור יו"ד רי"ז סעי' י"ד) והדבורים יש בהם 'עכס' (ארס) אותיות כעס. והנה שני מידות הללו אינם טובות אף לשם שמים - כמו שהזהיר ה'מגיד' את הב"י (באזהרות שבריש 'מגיד מישרים') שאף במקום שנצרך לקנאות קנאת ה' צבאות עב"ז ימנע מן הכעס, כי אין טוב יוצא מזה. וזה אשר בא הכתוב ללמדנו כי כל שאור כל גבהות לבב וכל דבש כל כעס לא תקטירו ממנו אפילו לאישה לה' אפילו לשם שמים.

ולמדנו כן מה'מצה', כי החמץ תופח ודומה לכיס מלא אור, והיא היא מציאותו ומהותו של ה'כועס' שממלא כריסו ב'אף וחימה', ובפרט שהמצה מורה על שפלות וענוה שהיא עיקר הגורם לסבול את הכל בניחותא ולא להתרעם ח"ו, שהרי הוא שפל בעיני עצמו ויודע שמצד הדין אינו ראוי לקבל מאומה^ז.

כל דצריך ייתי ויכול - צדקה וחסד בימים אלו

בריש הלכות פסח (תכ"א) 'שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום, הגה - ומנהג לקנות חיטים לחלקן לעניים לצורך פסח', ובהמשך דברי המחבר 'אין נופלין על פניהם בכל חודש ניסן', ומתאמרא בשם הרה"ק רבי ברוך ממעזיבו זי"ע לבאר את הסמיכות,

השולחן כיבדו בלגימה המקרבת, וביקש ממנו לחזור על בקשתו ביישוב הדעת, ואכן חזר הלה על דרישתו והרב ישב מולו והאזין בכובד ראש לדבריו, משסיים מלדבר התעמק הרב בהרהוריו והשיב לו, שאכן הצדק עמו והוא מוכן לבטל את המכירה, אך היות והשעה מאוחרת מאד, וכעת באישון לילה אין בידו להודיע לכל הסוחרים על ביטול המכירה, וכן בימים הקרובים חוגגים כל בני הקהילה את שבעת ימי החג, לכן מבקש ממנו שיחזור אליו בעוד כשמונה ימים, ואז יאסוף את כל שותפי העיסקה ויבטל המקח ללא שום פקפוק, 'ועתה חזור אל בני ביתך ותרגיע אותם שהכל יבוא על מקומו בשלום...'

יז. בפרשתן (ו ט), 'מצות תאכל במקום קדוש', ביאור נורא מבאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות דף רלו טור א) דמדת הענוה וההכנעה, שיהא האדם סובל הכל - גדלה מעלתה מכל הפרישות שבעולם המכונה 'קדוש', וזה מרומז בפסוק 'מצות תאכל' - מצה מרמזת על הענוה, והרי היא 'במקום קדוש' נמצא שהוא במקום הקדושה, ומוסיף ה'חתם סופר' - 'ועוד בה יתירה', כי 'בחצר אוהל מועד יאכלוה' - כי פרי שצר הענוה יאכלו אף בעולם הזה המכונה 'חצר' וטרקלין לעולם הבא.

יח. הגה"צ רבי שמשון אהרן פאלאנסקי גאב"ד טעפליק זצ"ל ראה פעם בביהמ"ד אברכים השוקדים על תלמודם בהתמדה גדולה בערבי פסחים, והבין שבבית כמה מהם נצרכים לעזרתם בהכנות החג, עלה הרב על הבימה והכריז, בידי רשימת אלמנות המשוועות לעזרה בדחיפות למען צרכי החג, מי ממכם מוכן לעזור ולסייע להן. כאיש אחד ובלב אחד התאספו כולם לעזור ולסייע לאותן אלמנות. ביקש מהם הרב להתייצב לפניו בשורה ונתן בידי כל אחד פיתקא בו נכתב אדרעס (כתובת) של אחת מהמשפחות הזקוקות לעזרה, ויהי כאשר פתחו את הפתקים מצאו כל אחד כתוב בפיתקא שלו מקום מגוריו - שנשלח לסייע לבני ביתו. והייתה כוונתו להוכיח להם, שלא טוב הוא המעשה שהם מוכנים ומזומנים לסייע לאחרים יותר מבני ביתם, ולא באלה חפץ לה' שהרי כתיב (ישעיה נח ז) 'ומבשרך לא תתעלם', וד"ל.

יט. שנה אחת בעת עריכת ה'סדר' התלהב הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע בעת הגדה של פסח למשך כשעה ושעתיים, לאחר מכן נענה ואמר בשנה זו הסדר של הרה"ק רבי אלעזר מענדל מלעלוב זי"ע (שהיה דר בעיה"ק ירושלים) מאיר למעלה מאד ונעלה מכל הסדרים, ברבות הימים נודעה סיבת הדבר, כי באותה שנה נשלח אליו סכום גדול מאחד מאנשיו שבחול"ל, והיה סיפק בסכום זה לחוג את החג כשלמה המלך בשעתו, אבל הוא חילקו בין עניי עיר הקודש שיוכלו לחוג את החג כראוי, ולכן האיר סדרו מעלה מעלה (הגש"פ אמרי החן להגה"צ רבי אלחנן היילפרין זי"ע עמו' ל).

את מוצא שפתיו שלא יתערב בו לשון הרע ושאר דיבורים אסורים^{כא}, ויהיו כל דיבוריו לשם שמים, ובכלל זה נמי להשגיח במשנה זהירות על הנכנס לתוך פיו, ואז 'מצות תאכל במקום קדוש'^{כב}.

המשהו חמץ - מרמז על היצר השוכן בקרבנו

כתב הרדב"ז בתשובותיו (ח"ג תתקע"ז ד"ה תשובה שניה) שעל פי דרך הפשט אי אפשר להסביר מדוע החמירה תורה כל כך באיסור חמץ דאסור במשהו ואסור בהנאה^{כג}, (וכיוצא בחומרות אלו שלא מצינו בשום איסור),

להם לבריות שעל ידי חוסר תשומת לב יפגמו בקיום המצוה שתיתחשב חלילה כמצוה הבאה בעבירה ח"ו^{כד}.

ענין נוסף שיש בו כדי ההכנה לקראת הפסח, הוא שיקיים בעצמו ובחושיו 'הגעלת כלים', כמאמרו של הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (ליקו' הדשים ד"ה מצות תאכל בסו"ד) בקרא בפרשתו (ויקרא ו ט) 'מצות תאכל במקום קדוש', שיכין את עצמו קודם פסח לקדש את פיו שהוא המקום שמכנים שם המצה - להיותו 'מקום קדוש', ויאכל את המצה בקדושה, ומקודם החג יקדש

כ. לאחר נישואיו של הרה"ח רבי שלמה פרישטיק ז"ל עם בתו של הרה"ק רבי גדליה משה מזוועהיל זי"ע, לא ידע מה לעשות בפרוס חג המצות, כי אביו נהג לאכול מצות מכונה ואילו אצל זקנו הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע היה הדבר חמור מאד, וכיון שעמד לערוך את ה'סדר' על שלחן אביו לא ידע כדת מה לעשות, הלך להתייעץ עם רבני ירושלים, והם יעצו לו לשאול את פי הרה"ק מזוועהיל עצמו. ברחימו ודחילו העלה את ספיקו על הנייר, ומסרו לידיו של ר' שלומ'קה אשר קרא את השאלה במהירות, ובתוך כדי דיבור ענה לו ברורות 'וכי סבור אתה שבשמים ישאלו אותך אם אכלת 'מאשין מצות' [-מצות מכונה] או לא, בשמים ישאלו אותך שתי שאלות, האם שמרת את עיניך מלהסתכל בראיות אסורות, והאם שמרת את פיך לבלתי תפגע ח"ו ביהודי...'. פעם סיפר רבי שלמה מעשה זה לכמה אברכים, ומשסיים דבריו שאלוהו א"כ לא השיב ר' שלומ'קה על השאלה בענין מצות מכונה, ויהי כשמעו את שאלתם נסער לבו בקרבו ונזדעק 'הוא לא השיב, ודאי שהשיב, הוא לעג על כל החומרא כאשר הדבר נוגע באיסור דאורייתא של פגיעה ברגשות יהודי אחר (של אביו), כי במקום פגיעה ברגשות יהודי אין מקום לשום חומרא בעולם...', והוסיף, שאם היה יודע שכך ישאלו אותו, לא היה מספר להם עובדא זו כלל, כי חסר להם יסוד גדול ביהדות.

כא. בענין אחר, יש שרמזו בנוסח שאנו אומרים ב'חד גדיא' דובין אבא - כיצד יש ביד האדם לקנות כביכול את אביו שבשמים בתרי זוזי - בשמירתו על האברים אלו העין והפה, כלומר שיזיז עצמו וישמור עליהם בשמירה כפולה ומכופלת.

היה אומר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע בפסוק (שמות יט ה) 'והייתם לי סגולה' כי צורת נקודת סגול היא משתי נקודות בשורה העליונה, והן מרמזות לשתי עינים, ותחתיהן נקודה אחת הרומזת לפה, והקב"ה מבקש מאתנו 'והייתם לי סגולה' תנו לי 'סגול' זה בשמירתכם עליהם.

ברם, אף אם כבר דיבר מה שאינו ראוי לדבר, עדיין איננו מאוחר, כי בכל עת יש בידו לתקן את אשר עיוות. וכך מובא בהגש"פ 'בן איש חי', מעשה באיש שהיה לו נער משרת ונקרא בשם 'ברוך מרדכי הירש', בערב פסח כשכבר כל ביתו של בעל הבית היה מוכן ומצוחצח לקראת ליל הסדר, נזכרו בני הבית שעדיין לא הכינו את החרוסת, מה עשה הבעה"ב, שלח את משרתו השוקה להביא לו תמרים ואגוזים ושאר דברים הנצרכים לחרוסת, אבל אותו ברוך מרדכי 'שליימזל' היה וכמעט שלא שקעה החמה נזכר הלה לבוא הביתה, אמר לו בעה"ב, בהמה... בהמה, אף המשרת לא נשאר 'חייב' והחזיר לו תשובה אתה.. אתה... הבעה"ב שהבין שלא נהג כשורה בבזותו כל כך את המשרת, רצה להמתיק את דינו, הצדיק את עצמו, ואמר לו כוונתי הייתה לשאלך בראשי תיבות של תיבת בהמה - 'ברוך מרדכי הירש מה הבאת'... אבל אמור לי, מתשובתך נראה שלא הבנת את כוונתי רק הבנת 'בהמה' כפשוטה, מדוע השבת לי בחוצפה כזו 'אתה'... אמר לי המשרת אף אני כמותך כיוונתי לענות לך בראשי תיבות של תיבת אתה - 'אגוזים תמרים הבאתי', לעשות מהם חרוסת. ובזה מתיישב לשון הקרא (משלי יח כא) 'מות וחיים ביד הלשון', תמוה קצת מדוע לא התחיל ב'חיים' רק במות, אלא שבא לומר, אף אם כבר דברת רע המרומז במות, עדיין יש בידך לתקן להפכו ל'חיים' בהמתקת דבר כל שהוא.

כב. מסופר על בן אחיו של הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע שהיה מקורב אליו ביותר, שנה אחת קודם הפסח שלח אגרת אל דודו הרה"ק בה כתב שב"ה יש לו בשר ודגים מצות ויין לפסח, ולא חסר לו אלא 'פסח' לפסח, ע"כ מבקש שישלח לו 'פסח אויף פסח' ('פסח' לפסח), החזיר לו הרה"ק כיצד אוכל להכניס את ה'פסח' בתוככי שק של חמץ... ודי לחכימא ברמיזא שצריך להכשיר עצמו כדת וכדין ורק אז יוכל להיכנס בו אור היו"ט.

והנה מי שנבלע בפיו טעם דיבורים אסורים עליו לקיים בעצמו 'הגעלת כלים' - להגעיל ולהכשיר את פיו כדי שיפלוט את טעם האיסור, ועל כך בכה פעם הרה"ק רבי בעריש מביאלא זי"ע בדרשת 'שבת הגדול', שרבים שואלים אותו כיצד מכשירים כלים שונים, ואין דורש ואין מבקש להכשיר את הפה כדי שיוכל לאכול בו את המצה בקדושה ובטהרה.

רמז לכך נתן הרה"ק רבי יוחנן מראחמסטרייווקא זי"ע בסימני הסדר 'כרפס', שהוא ר"ת כ"לל ר'אשון פ'ה ס'גור, היינו אם האדם חפץ ומשתוקק לזכות ל'קדש ורחץ' - להתקדש ולהתרחץ מזהמת עוונותיו, אזי העצה היעוצה היא לסגור את פיו, ולא זו בלבד אלא - 'חץ מגיד', את אשר מוכרח הוא להגיד ולדבר יחצה ולא יאמר הכל.

כג. בזה אמרו לפרש טעמא שמכנים את ליל פסח 'ליל הסדר', כי יש 'פרדס' דרכים לתורה - פ'שט ר'מז ד'רוש ס'וד, אך בחג הפסח שאי אפשר להבין את עניני החג לפי דרך הפשט, נשאר רק 'סדר' זה ס'וד ד'רוש ר'מז, כי הפשט נעלם מאתנו.

באר הפרשה - צו - שבת הגדול

הרע שבלבבנו, המחמיצנו, ולכן החמירו כל כך באיסור חמץ כדי להרחיק את האדם מן העבירה, שלא תהיה לו שום שייכות עם הסטרא אחרא⁷¹.

בודק עד מקום שידו מגעת - אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו

אבל, לא יאבד עשתונותו, כי אין הקב"ה דורש מן האדם שיבדוק ויחזר אחר החמץ כי אם עד כמה שידו מגעת, וכדאיתא בגמרא (פסחים ה.) חזר שבין שני בתים 'זה בודק עד מקום שידו מגעת, וזה בודק

ועל כן אני סומך על מה שאמרו רז"ל במדרשות, כי חמץ בפסח 'רמו' ליצר הרע והוא שאור שבעיסה, ולכן בלה גרש יגרש אותו האדם מעליו, ויחפש עליו בכל מחבואות מחשבותיו, ואפילו כל שהוא לא בטיל, והוא אמת ונכון⁷².

וזהבי נמי אמרו בגמרא (ברכות יז.) 'רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות', ופירש רש"י 'ומי מעכב - שאין אנו עושים רצונך, שאור שבעיסה - יצר

כד. כתב הרמ"א (סימן תלב סעיף ב) 'ונוהגים להניח פתיתי חמץ במקום שימצאם הבודק, כדי שלא תהא ברכתו לבטלה', ונתחבטו הפוסקים איך תועיל עצה זו להציל את הבודק מברכה לבטלה, והלא אין זה כי אם הערמה בעלמא, שהרי כל הבית נקי מחמץ, ואילו אותם פתיתים אינו 'בודקם' - שהרי הוא עצמו הניחם במקומות הידועים לו.

והשיב הגאון מטשעבין זצ"ל בשם צדיק נסתר שהתגורר בווארשא [לפרנסתו עסק בתיקון שעונים, וכאשר שמע אודותיו גאב"ד טשעבין שבר את שעונו והלך לתקנו אצלו כדי שיזכה להתברך מפיו, אך כאשר הגיע אליו הבין הצדיק את כוונתו באו, וסירב לברכו, באמרו שאיש פשוט הוא, בלית ברירה ביקש ממנו שיאמר לו דבר חידוש, ולבקשה זאת לא סירב, ואמר לפניו תירוץ זה], דהנה מצוות בדיקת חמץ היא לאור הנר, וילפינן ליה בפסחים (דף ז:) בגזירה שוה מכמה פסוקים, וחדא מינייהו הוא הכתוב אצל עבדי יוסף ש'חיפשו' את הגביע אשר הם עצמם הכניסו לבין אמתחותיהם של השבטים, ואעפ"י שידעו מקום המצאו של הגביע נאמר שם (בראשית מד יב) 'ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא', אלא מכאן, שאף חיפוש כזה שמיא 'בדיקה', ושייך שפיר לברך על בדיקה זו, ודפח"ת.

ממאמר זה למד הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע, דהנה פעמים יתלונן האדם - מה אעשה, והקב"ה הכניס בקרבי 'יצר הרע' גדול וקשה כ"כ, לזה אמרינן ליה, אכן הקב"ה הכניסו, אך המטרה הייתה כדי שתבוא ותוציאנו ותגרשו מעמך, ובידך כוח וגבורה להוציאנו, דומיא דפתיתי חמץ שהוכנסו לשם בכונה תחילה בכדי שיבערו ויוציאו מן הבית.

פעם הגיע הרה"ק רבי שלמה (הראשון) מבאבוב זי"ע אל העשיר המפורסם בארון אנשיל ראטשילד ז"ל כדי להתרימו לצרכי צדקה, משהגיע אל ביתו כיבדו העשיר בכבוד מלכים והראה לו את ארמונו המפואר, בין השאר הראה לו בית גדול ומפואר שאין נכנסים שם בכל ימות השנה, זולתי בשמונת ימי הפסח בלבד, וכל זה כדי שלא ישל בספק ספיקא של איסור חמץ במשהו, אבל הרה"ק מבאבוב לא הראה לפניו שום סימני התפעלות ממנהג זה, תמה הבארון לפניו מדוע איננו משבח את מנהגו זה, והרי ישראל עם קדוש מחמירים ומתרחקים כמטחוי קשת מכל ספק ספיקא של חמץ. השיב לו הרה"ק מבאבוב, זקיני הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע לא היה מן העשירים שבעם, ובכ"ז, כאשר נזדמנה לו קיום אחת ממצוות ה' לא היו כסף וזהב חשובים בעיניו למאומה, והיה מפזר אלפי אלפים דינרי זהב כדי לקיים מצוה אחת בשלימות, והנה מעודי לא ראיתי שיחמיר על עצמו לרכוש בית מיוחד להשתמש בו רק בפסח, ומכאן שלא ראה בהנהגה זו שום צד חומרא ועדיפות, והיינו טעמא כי כלל גדול בידינו (פסחים לה.) 'דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה, יצאו אלו [מיני דגן הנמנים שם בגמרא] שאין באין לידי חימוץ...'. כי תכלית המצה אינה אלא במקום שיש יצר הרע, והוא נכנס לשדה הקרב ומתגבר עליו ומנצחו, כי לא התכוונה תורה לברוח מן המלחמה אלא אדרבה להתגבר עליו, ומזה נעשית המצה, והכי נמי על האדם לנקות את ביתו שמשתמש בו בכל ימות השנה ולבדוק בחורין ובסדקין מכל פירוור חמץ המורה על היצר הרע. העשיר נהנה מאד מתשובתו והרים תרומה גדולה - שלשת אלפים רייניש למוסדותיו, ומאז שלח לו תמיד מתרומותיו.

וכך אמר רבא בגמרא (פסחים מ.) 'מצוה ללתות, שנאמר (שמות יב יז) 'ושמרתם את המצות', אי לא דבעי לתיתה שימור למאי, ומכאן שעיקר המצוה הוא לשמור את המצות, דהיינו להשיג על הבצק שלא יבא לידי חימוץ במקום שמצד הטבע יכול לבא לידי חימוץ, וכן בעבודת בשר ודם חביב בעיני המקום מה שהוא מתגבר בעת מלחמה, ואינו נמשך אחר תאוותיו וטבעו הרע ואינו הולך אחר שרירות לבו, אלא משעבד תאוות ומחשבות לבו לעבודתו יתב"ש. (אגב אורחא, זקני הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע נהג שלא לשבת בפסח בחדר שישב שם בכל ימות השנה, אלו ואלו דברי אלקים חיים וכל צדיק עושה לפי דרכיו והנהגותיו).

כה. ועיקר הכל שיעשה ככל שביכולתו לעקור את היצר מלבו, כי 'מצה' מלשון מצה ומריבה שיריב עם יצרו, ולא ישכיב עצמו למרמס תחת גלגלי מרכבת היצר... הנה ידוע פתגם העולם מדוע קוברים את המת 'ווייל ער לאזט זיך' (כי הוא נותן לקברנים לעשות בו ככל העולה על רוחם...), כי זה כל האדם - החי לאזט זיך נישט, ואינו נותן ליצר לשלוט בו ולעשות בו ככל העולה על רוחו. ורמז לדבר, כדברי הרה"ק מבלאזוב זי"ע (צבי לצדיק, מאמרי ניסן, מאמר ד' אות א), כי מצה בגמטריא קל"ה (135) וכשתחלקנה לשנים ביחץ יעלה כל חצי לששים ושבעה ומחצה (67.5), והרי מן הדין יש לקחת לאפיקומן את החצי הגדול יותר נמצא שיש להסיף על

בדיקת חמץ ולא בעת ביעורו מן העולם בשריפה, אלא, כפי הידוע (ונדברי הרדב"ז הנ"ל) שה'חמץ' מרמו על ה'יצר' אתי שפיר, כי מי יאמר זכיתי לבי - בערתי את החמץ אשר בקרבי, ורק בעת 'בדיקת חמץ' שבידו לקוות ולייחל שיזכה לבערו לגמרי שפיר מברך 'על ביעור חמץ'.

עוד י"ל בדרך רמו, כי אף שא"א לאדם לומר בעת הביעור שזכה לבער יצרו מאתו כדת וכנכון, אמנם, ביד כל אחד לגשת אל הקודש לבדוק את החמץ - לחפש אחריו ולהכריז כי הוא יוצא למלחמה, מלחמת מצוה נגד היצר הרע, ו'אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך' כי 'לקל גומר עלי', נמצא שמכוון שיצא למלחמה כבר נחשב לו כמו שעשה את הכל, ולכן בידו לברך בשעת 'בדיקת' החמץ - כי אז הוא זמן ה'יצאה למלחמה', ואין הקב"ה מסתכל על התוצאה אלא על ההשתדלות והרצון של האדם לקיים בנפשו רצון ה', ושפיר מברך כאילו עשה הכל.

עד מקום שידו מגעת, והשאר מבטלו בלבו, ולמדנו מכאן, שאין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו, ועל האדם לבדוק רק עד כמה שידו מגעת ותו לא, עוד למדנו כאן, שאכן, מוטלת עליו חובה גדולה לבדוק עד כמה שבכוחו לעשות, ולהגיע עד מקום שידו מגעת ולא פחות מטעמי עצלות.

זאת ועוד 'השאר מבטלו בלבו', ואמר ה'בית אהרן' זי"ע שבמקום שאינו מניע בידיו צריך לבטל 'מיט א שטיק הארץ', היינו רצון הלב וההשתוקקות להיות טוב, כי אין הקב"ה דורש ומבקש מהאדם אלא שישתוקק לטוב, ומשעשה כפי יכולתו וכפי כוחותיו שניתנו לו מן שמיא - הן בענינים התלויים במעשה הן בשאר עניני עבודת ה', נחשב לו כעשה את הכל.

ביסוד זה הסביר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, רידועה הקושיה מדוע מברכים 'על ביעור חמץ' בעת

חצי אחד ויעלה במנינו שישים ושמונה (68) בגמטריא 'חיים', ויבואר כמין כפתור ופרח, כי דייקא המצה - המריבה שאינו נתון למרמס תחת היאוש שהיצר מייאשו זה נקרא 'חי'.

פעם ישב אחד מבניו של הרה"ק רבי דוד מקשאנוב זי"ע [בנו של הרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע] בחדר החיצוני של זקיני הרה"ק מצאנז, וחזר על דברי תורה ששמע מאביו משמיה דהרה"ק מצאנז, לפתע יצא ה'דברי חיים' מחדרו ושאל את הנוכחים במה הם עוסקים, השיבו ואמרו שהם שומעים דברי אלוקים חיים שיצאו מפ"ק, נענה הרה"ק מצאנז ואמר אני אגיד לכם 'תורה', כתיב בפרשת צו (ו ו 1), 'אש תמיד תוקד על המזבח' - אש - פייער, תמיד - שטענדיג, תוקד - זאל ברענען, על המזבח - על לבו של אדם, דהיינו מקום זביחתו (לעולם תדלק ותבער אש על גבי המזבח שבתוך פנימיות לבו), לא תכבה - אף לאחר שנכשל בחטאים ועוונות, לא יתן לעבירה לגרום לכיבוי ההתלהבות שבלבו, אלא ימשיך בעבודתו, וזו כל התורה כולה...

אחד מתלמידיו של הגאון בעל ה'נודע ביהודה' זצ"ל יצא לתרבות רעה ונעשה 'כומר' אצל הנוצרים ה"י, כאשר הגיעה הבשורה הקשה לאזני רבו הצטער על כך מאד, וביקש לעשות כל טצדקי שבעולם כדי להחזירו למוטב, לאחר בירור קצר נודע לו, ש'כומר' זה יושב לנוח מידי יום ביומו בשעה פלונית על מרפסת ביתו הפונה לרשות הרבים, כשהוא נהנה אז להביט ולהסתכל על העוברים ושבים, ויהי כשמעו כי כן החליט ה'נודע ביהודה' לעבור דרך שם באותה שעה ולברך אותו לשלום, והיה אם יענהו לשלום יהיה זה לו לסימן שיש תקוה להחזירו בתשובה, אך אם לא יתייחס אליו הרי זה מוכרח שהתנתק לגמרי מארץ החיים, וכשם שמצווה לומר דבר הנשמע כך מצווה שלא לומר דבר שאינו נשמע, וכן עשה, ולשמחתו קידם אותו התלמיד לשלום, וה'נודע ביהודה' שוחח עמו בנימוסין ובירכו לשלום, כאשר חזר לביתו שלח תיכף אחד מתלמידיו שימהר להזמין אליו את הכומר, ואכן תוך זמן קצר הגיע הלה אל בית רבו לשעבר.

כאשר נתייחד הרב עם התלמיד, פתח ה'נודע ביהודה' ושאלו בדברים היוצאים מן הלב, מדוע עזב את דרך התורה והיראה וברח ללכת בדרך עקלתון ובשרירות לבו אחר עצת יצרו הרע, נענה הלה והשיב, שבימים שלמד בישיבתו אכל 'טעג' אצל אחד הבעלי בתים שבעיר [כידוע, בימים ההם עדיין לא היו נותנים אש"ל (אכילה שתיה לינה) בישיבות הקדושות, והבחורים היו סמוכים על שלחן בעלי בתים נדיבי לב שהסכימו לזון ולהחזיק תלמידי חכמים על שולחנם], פעם בחג הפסח נפל גרגיר חטה בתוך התבשיל, ושלח אותו הבעה"ב לברר אצל ה'נודע ביהודה' על כשרותו של התבשיל, ואחר שעייין הרב בפוסקים פסק שמצד עיקר הדין יש מקום גדול לסמוך על הפוסקים להקל, אך משום חומרא דפסח יש להימנע מלאוכלו, חזר התלמיד ומסר את תשובת הרב לבני הבית אשר קיבלו מיד את הפסק לזרוק את כל התבשיל, אמנם התלמיד עצמו לא היה יכול להתאפק, וסבר שבידו לסמוך על הפוסקים המתירים את התבשיל, וגבר עליו יצרו ואכל את התבשיל. לאחר זמן התחיל היצה"ר לעורר הרהורי חרטה בלבו, וניקר במוחו שוב ושוב כי חוטא ופושע הוא, ואין עוד בעל עבירה כמותו, שהרי נכשל ואכל 'חמץ בפסח', ומתוך כך הפילו מדחי אל דחי עד שנעשה כומר לעבודה זרה ה' ירחם, מיד השיב לו רבו, אולם, עתה ידעת, שבשעתו אמרתי לך שיש מקום להתיר התבשיל, ודבר פשוט הוא שלא נכשלת בחמץ בפסח כלל, ומצד הדין היה אפשר לסמוך על רוב הפוסקים המצדדים להקל, לכן קבל נא על עצמך להתחרט על חטאיך ומכאן ולהבא תחזור אל ה', דבריו נתקבלו בלב התלמיד, ואכן נעשה לבעל תשובה גמור.

מכאן, שעצת היצר היא זו, להפיל את האדם לפח היאוש, בכדי להביאו משם עד שאול תחתית, רחמנא לשיזבן.

באר הפרשה - צו - שבת הגדול

קרבן תודה - הודאה לה' על חסדיו
ונפלאותיו שבכל יום עמנו

יתבונן מעט יכיר באמיתות הדברים, תינתר נפשו
ממקומה בראותו גודל אהבת המקום ב"ה אליו.

ובן כתב ב'קב הישר (פי"ח) וז"ל, אין לך אדם שלא
נעשה לו נס, בפרט בדורות האלו אשר הצרות
גוברות בכל יום ויום, גזירות, מלחמות עצומות, חרב
ורעב, מצור ומצוק, וחלאים רבים, ומי אשר האיר עליו
הקב"ה חוט של חסד, והצילו מכל הפגעים הנוכחים
לעיל, יהיה לו לזיכרון תמיד חסדי ה', ולא להיות מכפויי
מוכה. ולא זו בלבד, אלא כל מי אשר משפיע עליו
הקב"ה שפע של ברכה, שזכה לישיב בביתו בהשקט
ובבטח, ופרנסתו היא סדורה, צריך ליתן שבח והודיה

בפרשתן (ז יב), 'אם על תודה יקריבנו', ענין 'קרבן
תודה' שייך אף לדין אנו - בדורנו אנו,
והוא, שיכיר האדם בטובותיו של הבורא עמו, ויהא
'שבחו של מקום' שגור על לשונו של אדם, ובכל עת
יכיר בטובתו של מקום. כי הרבה יותר ממה שמגיע
לאדם בדין הקב"ה מיטיב עמו בכל עת ובכל שעה,
בכל מקום ובכל זמן, בגוף ובנשמה, ברוח ובגשם...
וכמו שכתב ה'אור החיים' הקדוש זי"ע (שמות כב ו) וז"ל.
אין לך שעה ורגע שאין השי"ת עושה פעולה עם האדם
בין בבחינת גופו בין בבחינת צרכיו (עכ"ל), אם אך

כו. סיפר יהודי חשוב מתושבי לאנדאן הבירה יצ"ו כי בצעירותו (לפני נישואיו) נפטר עליו אביו ז"ל, מכיוון שמקור פרנסת הבית
הייתה מבית יצור למזון שהפעיל האב הוכרח זה הבחור עפ"י בקשת אמו לצאת לעבודת יגיע כפיים (בהנהלת המפעל). מכיוון
שנתבקש כן מאמו פנה אל 'ראש ישיבתו' הגאון רבי יהודה זאב סג"ל זצ"ל (ממאנטשעסטער) ושאלו כדת מה לעשות בזו העת, אמר
לו רה"י אין כל ספק שעליך לבוא לעזרת אמך האלמנה (פשיטא שאין כאן כל הוראה לרבים, וכל מקרה יש לדון לגופו של ענין), אבל זאת
אבקשך, שבכל לילה בעמדך בתפילת ערבית כשתגיע לתיבות 'על ניסך שבכל יום עמנו' תעצור ותתבונן לחשוב 'איזה נס עשה
עמך הקב"ה ביום שעבר עליך...' היהודי מגלה את לבו, זה לי כארבעים שנה אשר בכל לילה הנני מקיים את ציווי 'ראש הישיבה'
והנני מעיד בפה מלא כי לא היה יום אחד בכל אלו השנים שלא מצאתי בו נס שעשה עמי הבורא יתב"ש.

כה השיב כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זי"ע במכתב תשובה לחסיד שכתב לו כמה וכמה תלונות וטענות שנתברך בצאצאים
בליעה"ר והדוחק בביתו איום ונורא... ויען לו הרבי, מכתבו נתקבל, ומה מאד שמחתי למשמע 'בשורתך הטובה' שבעזהשי"ת באת
בקשרי שידוכין עם זיווג ההגון לך, ותרב שמחתי בראותי שה'נישואין' נערכו בשעטומ"צ למזל טוב, ועל הכל שמח לבי ש'שלום
בית' נחלתך. ויגל כבודי לקרוא במכתב כי נולד לך בנך בכורך כשהוא בריא ושלם. לאחמ"כ לא עזבך האלוקים ולתקופת השנה
נולדה הבת למזל"ט, והנה קול צהלה ורינה בלידת הבן השלישי והבת הרביעית... וכולם בריאים ושלימים הולכים בדרך הישר -
הידעת כי לאו כל אדם זוכה לכך, ומה רב טובך אשר חננך הבורא ב'קורת גג' משלך, כי לפי מיטב ידיעתי רבים יושבים שם תחת
קורת גג שאיננה שלהם (אלא בשכירות). והוסיף בצידי המכתב, אודות מה שהתלונן כי מצבו קשה ומר, אם תשכיל להודות לה' על
כל הטובה, לרקד ולפזז מרוב עוז וחדווה על כל הטובה אשר גמלך ה'... תצא מכל צרה ודוחק, והשי"ת שנתן לך דירה זאת הוא
גם ירחיב את גבולך.

סיפר לי יהודי מארצות הברית, בעל נכסים רבים, ובבעלותו עומדים כמה וכמה דירות (שהוא משכיר) באזור מסוכן, אשר גנבים
מצויים בו למכביר, וכל כך מסוכן המקום עד שבכל דירה שאינה מושכרת הוא מוכרח לשלוח איש מאנשיו לשהות בה, כי בלאו
הכי פורצים הגזלנים לבית ושודדים על אתר את כל הרכוש. באחד הימים בהגיע היהודי אל הדירות, יצא מרכבו ושכח על הכסא
ארבעים אלף דולר טבין ותקילין צרורים בצקלונם, ועליהם היו מונחים שני נגנים. משחזר, מצא שגנבים שיברו את החלון וגנבו את
שני הנגנים - ס"ה הפסד של חמש מאות דולר לתיקון החלון ועוד ארבעים דולר על הנגנים, אך כל סכום הכסף נשאר במלואו בחסדי
ה'. נתמלא היהודי שמחה, ובגיל ורנן נתן שבח והודאה לבורא עולם ששמר לו על כספו.

הוסיף היהודי ואמר, אחר מעשה התבוננתי בעצמי, ואמרת, אם לא היה לי שם סכום גדול של מעות בנוסף לנגנים הרי הייתי
מתמלא צער ועגמ"נ על הפסד ממון של חמש מאות וארבעים דולר, אך כעת שכנגד הפסד ניצלתי לי שאר המעות הרבים שמח
אני ומודה לאלוקי, מכאן עלי ללמוד לכל עת וזמן כאשר יארע לי ח"ו איזה מקרה של עגמ"נ, להיזכר ולהעמיד לפני את כל הטובות
שגמלני הבורא, בשאר רכוש, צאצאים ושאר קניינים אשר חלק לו ה'

ובפרט נוגעים הדברים לימים אלו, בעת אשר עוסקים קשות בניקיון הבית לקראת היו"ט הקרב ובא, ומצוי שהקטנים המצויים
בבית חוזרים ומלכלכים וכדו', על כל חד מוטלת החובה שלא לכעוס, אלא אדרבה יזכור ויודה להקב"ה על שזיכהו בנן יקיר, בזרע
של קיימא. וכפי שהיו אומרים זקני קרתא דשופריא בצחות לשונם 'אזעלכע צרות אויף אלע עקרונת' (העקרונת שנמנע מהם פרי בטן היו
מתברכים בצרות' כאלו). ותן לחכם ויחכם עוד.

עוד אמרו בצחות 'דו זאלסט האבן פראבלעמען און נישט א פראבלעם' (שהיו לך הרבה בעיות ולא בעיה אחת), כי באופן בריא יש
לאדם הרבה דאגות - לתקן את השולחן השבור, לקנות מצות ויין, לשמור על הקטן שלא יפזר את החמץ וכו' וכו'... אם ח"ו
אירע לו איזה ענין חמור כגון מי שיש לו חולה בתוך ביתו וכיו"ב, הרי כל שאר הדאגות נעלמות כלא היו, אין כאן לא מצות ולא
יין, לא ערב פסח ולא נקיון וכיו"ב... ע"כ החי יתן אל לבו לשמוח בכל דאגותיו המרובים לבלתי יתלונן עליהם, כי אוי למי שחוסך
כל אלו הדאגות בפנותו מקום של כבוד לדאגות חמורות ביותר.

ויגון אמצא ובשם ה' אקרא, ובהמשך הפרק נאמר (פסוק יג) 'כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא', דכאשר התייסר דוד המלך בצרות ויסורים היה מודה להקב"ה על החסד שגמל עמו, ועי"ז זכה להינצל מכל הקשיים.

ובמכילתא (בשלה פ"ג) עה"פ ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי... הרם את מטך ונטה על הים - אמר הקב"ה למשה, משה, בני נתונים בצרה הים סוגר ושונא רודף ואתה עומד ומרבה בתפלה. אמר לפניו ומה בידי לעשות אמר לו הרם את מטך ונטה את ירך על הים וגו'. ואתה תהא מרוזם ומשבח ונתן שיר ושבח והודאה וגדולה ותפארת והוד והלל למי שהמלחמות שלו, עב"ל. מבואר בדברי המדרש שיש בכח והודאה להקב"ה לפעול יותר מצעקה ותפילה.

ומפורש כתב הרה"ק ה'נועם אלימלך' זי"ע (ליקוטי שושנה) עה"פ (תהלים קיא ט) 'פדות שלח לעמו צוה לעולם בריתו'. וז"ל, דהנה הבורא ב"ה שולח רפואה קודם המכה, ומה הוא הרפואה, היינו תהילותיו ושבחיו שאנחנו משבחים ומפארים את שמו הגדול ותורתו הקדושה, וזהו 'בורא רפואות' על ידי 'נורא תהילות', מחמת תהילותיו הנוראים הם הרפואות, וזהו 'פדות שלח לעמו' היינו שהשם יתברך ב"ה שלח מקודם פדות מכל צרות ומכות קודם למכה, היינו על ידי ש'ציוה לעולם בריתו' דהיינו התורה השלוחה לנו קודם לכל דבר המגינה ומצילה עלינו ועל כל ישראל אמן עב"ל כ"ה.

למקום על זאת. ומה מאד מזהיר בספר חרדים, שחייב הודאה זו היא בכלל מצוות עשה של 'הגדתי היום לה' אלוקיך, כי באתי אל הארץ הטובה... (דברים כו ד), מכאן אזהרה על בני אדם המקבלים טובה והשפעה מהשי"ת, ליתן שבה והודיה, ולא לקרות קול קובלני (מתרעם) כדרך צרי העין, אשר יותר מאשר נצרך להם נותן להם ה' מזון ומחיה, ואפילו הכי כל ימיהם המה קובלים ובוכים, עב"ל.

**חסד ומשפט אשירה - ע"י ההודאה
תתגלגל עליו מידת החסד**

עצה טובה קא משמע לן, שבעת צרה וצוקה רח"ל יתבונן ויחפש עד כמה יש לו להודות לה' על חסדיו המרובים שגומל עמו בכל עת ורגע, וכגון המתייסר ביסורים ברגלו ח"ו, יודה להקב"ה על שאר רמ"ז אברים הפועלים כהוגן, וכן בכל דבר ודבר, שיתעמק בדעתו ויחשוב כמה חסד עושה עמו השי"ת על כל נשימה ונשימה, ושיש לו בני משפחה חברים וידידים המחזקים אותו ומסייעים בעדו וכיוצא בזה, ובכח ההודאה יעורר רחמי ה' עליו ויזכה להיוושע מכל צרותיו. ולמד בן רבינו יונה ב'שערי תשובה' (שער רביעי אות יב) מדבר הכתוב (תהלים נב יא) 'אודך לעולם כי עשית ואקוה שמך כי טוב נגד חסידך', וז"ל. פירוש, אודך על הטובה שעשית עמדי 'ובעבור זה' אקוה להתמדת טובותיך, עב"ל כ"ו. ותומך יתידותיו בכתוב (תהלים קטו ג-ד) 'צרה

כו. מעשה שמעתי מתלמיד חכם אחד שאיבד את שמיעתו רח"ל, ואף טובי הרופאים לא מצאו מזור למחלתו, באחד הימים נתיישב בדעתו והחל מחשב על כל שאר החסדים שעושה עמו קוב"ה בכל עת ובכל שעה, שלבד מהחסרון בשמיעה פועלים כל שאר אבריו וחושיו, וב"ה שבני ביתו ומשפחתו כולם בריאים ומזונותיו מצויים לו בכבוד, והודה להקב"ה על כל הטובות הללו, משם פנה לרופא חדש שנתן לו סממני רפואה חדשים ובתוך זמן קצר חזרה אליו השמיעה כמעט בשלימות. וכך מצינו בבן יהוידע לגבי ההלל, דאיתא בגמ' (פסחים קיז.), הלל זה מי אמרו, נביאים שביניהן תקנו להן לישראל שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבוא עליהן ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן, וברש"י (ד"ה ועל כל צרה) לישנא מעליא הוא דנקט, כלומר שאם תבוא צרה עליהן ויושעו ממנה אומרים אותו על גאולתן. אכן הבן יהוידע כתב, ועוד נ"ל נקיט כן, לומר שתיקנו לאומרו על כל פרק ופרק, וכווננו בזה שתהיה בו תועלת באמירתו גם כן בעבור על כל צרה שתהיה נגזרת בעולם **שלא תבוא עליהם** שייגאלו ממנה בשביל ההלל, כי זכות זה של אמירת ההלל דוחה הצרה מעליהם וגם אם מוכרח שתבוא עליהם יהיו נגאלים ממנה תיכף. עב"ל.

הוכחה נפלאה שמעתי מחכם אחד, כי ב'טור' כתב בסדר התפילות ב'תעניות' על הצרות שמתרין עליהן (סי' תקעט) לומר על כל צרה שלא תבוא כמה מזמורי תהילים, ומביא שם את סדר מזמורי תהילים שיאמרו אז, ואחד מהם הוא 'הלל הגדול' (מזמור קל"ז) - 'הודו לה' כי טוב, וצ"ב, מה ענין זה לסדר התפילה ב'עת צרה' בטרם תבוא הישועה, וכיצד הם מודים לה' בזמן שעדיין לא הגיעה הישועה, ומכאן ראינו, שההודאה עצמה תביא ותמשיך את הישועה.

כח. כתב רבינו יונה (שע"ת ש"ד אות יב) כמו שנאמר (תהלים עו יא) 'חַמַּת אֲדָם תִּזְדָּךְ שְׁאֲרִית חַמַּת תִּחְגָּר', פירושו - כאשר צער האדם יודה אותך, כלומר שיודה אותך האדם בעת צער... שארית חמות - שהיו מפותחות לבוא על האדם. כענין 'אל יתהלל חוגר כמפתח' (מלכים א' כ יא). תחגור ותעכב אותם ואל תביאם עליו וכו'. ונאמר (ישעיה יב א) 'אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני'. פירוש - אודך על מוסרך וקבלתיו באהבה, ובעבור זה שאודך על שאנפת בי, ישוב אפך ותנחמני.

באר הפרשה - צו - שבת הגדול

יבקש על הרפואה, אלא יודה לה' וישבח שהוא רופא חולים, ועי"ז תיעשה בקשתו ממילא, והיינו דכתיב מהולל אקרא ה' - בדרך הילול ושבח אקרא להקב"ה, ולא דרך בקשה, אז מיד ומן אויבי אוושע. ובוה מפרש מדיליה מאי דכתיב (שם ק"ח כא) 'אודך כי עניתני ותהי לי לישועה', דהכי קאמר 'אודך כי [פירוש, כאשר] עניתני', כלומר בעודי בעניי אודה לך הקב"ה, ותיכף ותהי לי לישועה' גם בלי הבקשה.

זמנא דמילתא, כי המתפלל ומבקש שיעשה הקב"ה עמו אזי בודקים את מעשיו אם הוא זכאי וראוי לכך, ולכן אפשר שח"ו לא תיענה בקשתו, אך בשעת הודאה שהוא משבח לה' אי אפשר לעכבו שאין כל מקטרג ומשטין כי בשמים רוצים לשמוע שבחו של מקום, על כן המשכיל מתפלל אל הקב"ה מתוך הודאה ותפלה כזו ודאי עולה עד לשמי השמים ועוברת כל המחיצות המבדילות בלי שום מפריעים ומשמינים, וממילא מובטח לו שתפילתו תתקבל.

יה"ר מלפני אבש"ב שנזכה לגשת לחג המצות מתוך דיצה ושמחה, הרחבה והרווחה, לגרש ולבער מאתנו כל רע הן ברוחניות והן בגשמיות, ועוד בהאי שתא נאכל מן הזבחים ומן הפסחים אשר יעלו דמם על קיר המזבח לרצון לפני אדון כל.

וכן מצינו ב'אלשיך' הק' בפרשתן (ו יא-טו ע"ש) על מאמרם (ברכות נד:) 'ארבעה צריכין להודות, יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים', כי באמת הכל חייבים להודות תמיד לה' - לא רק אלו שבאו לכלל סכנה, אלא אף אלו שעברו את הים על מי מנוחות... אלא שפעמים אין האדם מכיר בזה, ועדיין לא מילא תפקידו שהוא צריך להודות לה', על כן מן השמים יביאו לכלל סכנה כדי שיודה לאחמ"כ על הצלתו הגדולה, אך החכם ישכיל בתחילת דרכו להודות על כל נשימה ונשימה וממילא לא יצטרך לבוא לידי צרה, שהרי תכלית היסורים אינם אלא כדי שיודה וישבח להקב"ה, והוא כבר עשה כן. ובוה מפרשים בהאמור בסוף 'פרק ההודאה' (תהלים קו מג) 'מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי ה', שע"י ויתבוננו חסדי ה' מבעוד מועד כשהכל מתנהל על מי מנוחות, ימנע מעצמו כל מיני חלאים רעים ומרעין בישין.

איתא מהרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (כסלו-טבת מאמר ד אות קל"ט) שקיבל מרבנותיו לפרש הפסוק (תהלים יח ד) 'מהולל אקרא ה' ומן אויבי אוושע', כי המשכיל אינו מבקש בקשותיו מאת השי"ת דרך בקשה אלא דרך שבח, כגון אם יש לו חולה בתוך ביתו רח"ל לא

ב'כף החיים' (סי' רפ"א ס"ק ח) מביא מה שכתב הגה"ק ה'חסד לאברהם' זי"ע שקבלה יש בידו משמיה דרבי יהודה החסיד ששבח נשמת כל חי מסוגל על כל צרה שלא תבוא - לקבל האדם על עצמו שכשיהיה ניצול מצרתו יאמר נשמת כל חי בתודה וקול זמרה בפני עשרה, ובו נצולו רבים.